

СТАНОВИЩЕ

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Икономика и управление (Индустрия)“ в Стопанска Академия „Д.А. Ценов“ – Свищов.

Изготвил становището: доц. д-р **ДОБРИН ГАНЧЕВ ГАНЧЕВ**
Технически университет – Габрово, катедра „Социални и стопански науки“,
Научна специалност: 05.02.18 „Икономика и управление(Индустрия)“
Основание за написване на становището: съгласно заповед №
663/05.07.2024 г. на Ректора на СА „Д. А. Ценов“ - Свищов

Автор на дисертационния труд:
Редон Баки Колеци

Тема на дисертационния труд:
**„ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА МАЛКИТЕ И СРЕДНИ
ПРЕДПРИЯТИЯ ЧРЕЗ УПРАВЛЕНИЕ НА РАЗХОДИТЕ ЗА
РАЗРАБОТВАНЕ НА НОВИ ПРОДУКТИ“**

I. Общо представяне на дисертационния труд

Представеният за становище научен труд обхваща 196 страници. Основното съдържание се състои от увод, изложение и заключение от общо 160 страници. Останалите включват списък с използваната литература, приложения, декларация за оригиналност и други справки. Библиографията обхваща 219 източника, от които 151 – на латиница, и 68 – на кирилица. В изложението са включени 7 фигури и 57 таблици.

Изложението е структурирано в три глави, включващи теоретичните и методически аспекти на предприемачеството в малките и средните предприятия, основните моменти в класифицирането на разходите, на иновациите в малките и средните предприятия, емпирично изследване на резултатите под формата на анализ и оценка.

Като структура дисертационният труд отговаря на приетите и традиционни изисквания на придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Целта на дисертационния труд е да се дефинира и анализира връзката между успешното управление на разходите при разработването на нови продукти и ефективността на малките и средните предприятия.

Формулирани са и четири специфични подцели. Постигането на целите е обвързано с разрешаването на пет изследователски задачи

Актуалността на изследването се свързва с динамичното развитие на предприемачеството и стремежът да се използва неговия конкурентоспособен потенциал.

Изследователската теза, представена от докторанта е, че по-доброто управление на разходите при разработването на нови продукти повишава конкурентоспособността на малките и средните предприятия.

Формулирана е съвкупност от хипотези. Въведени са три ограничителни условия в рамките на дисертационния труд.

Първата глава е свързана с предприемачеството в малките и средните предприятия. Авторът показва добро владение на анализирания материал, опирайки се на историческия подход. Наблюдава тенденции във взаимовръзките – „МСП-предприемачество-предприемачески процес“. Разкрива взаимовръзката между сектора на МСП и едрият бизнес на основата на предприемачеството, създаваща мултиплициращ и синергетичен ефекти за икономиката като цяло и по посока на иновациите. Анализира различни модели на жизнения цикъл на МСП. Поставя акцент на трансформацията между „старата“ и „новата“ индустриална икономика като отчита смяната на фундаменталните производствени фактори-земля, труд, капитал с виртуално пространство, „работа от разстояние“, интелектуален капитал.

Отделя особено място на възможните начини за подкрепа на развитието на сектора на малките и средните предприятия. Разглежда различните възможности за финансиране на дейността на МСП и институционалните формирания за нефинансова подкрепа.

Втора глава прави анализ на разходите и на процесът на разработване на нови продукти. Тяхното значение е свързано с възможността да се управляват разходните процеси в МСП, който осигурява ефективно тяхното функциониране. Авторът въвежда дефиниционна яснота за икономическата категория „разходи“. Обосновава необходимостта от разграничаване на отделните видове разходи и установяване на отделните елементи. Използва различни критерии за обособяването на различни видове разходи. Отбелязва ключовата роля на разходите по икономически елементи. Анализира същността и диалектиката на разходите, според връзката им обема на продукцията. Подчертава необходимостта от поддържането на база данни и проследимост на разходите за осъществяваната иновационна активност в бизнес структурите.

Докторантът поставя акцент на връзката „иновации - предприемачество“ като по този начин като по този начин подкрепя тезите на Шумпетер в по-ново време. Прави кратък ретроспективен преглед на вижданията на различни изследователи. Иноваторите винаги остават в своите приложни полета на дейност.

Интерес заслужава класификацията на МСП от позициите на връзката

им с иновациите. Докторантът счита, че разработване на нови продукти е стратегическа дейност, тъй като последиците имат дълготраен характер. Авторът анализира фазите, етапите, съдържанието на бизнес плана и неговите елементи. По отношение на продуктите разходи – характеризира различни модели и инструменти за оптимизиране на разходите, поставяйки акцент върху МСП по отношение на организацията като цялостен процес.

Третата глава анализира резултатите от емпиричното изследване. За реализиране на целите му е разработен модел, в който са представени съответните етапи. Изграден е профил на респондентите и кратка негова характеристика. Използвания алгоритъм от стъпки прави възможно обработването на статистическите данни. За целта е използван съответен софтуерен продукт. Въведена е бална оценка за качествените индикатори. При представянето на резултатите се подчертава, че пазара е силно конкурентен. Ситуацията налага значителни усилия за запазване на текущите пазарни позиции и необходимост от иновационно поведение.

Предприемаческата идея не възниква случайно, а се явява резултат от систематично усилие на базата на използването на комбинация от различни методи и техники. За нейното трансформиране в проект за нов продукт се изисква комплексна интегрирана информация, придружена от съответни обосновки и оценки. Важен фактор е поставянето на фокус върху нивото на съсредоточеност върху разработката на нов продукт с цел повишаване на фирмената печалба.

Направена е статистическа проверка на формулираната съвкупност от хипотези и са доказани положителните обвързаности. Като резултат общата хипотеза се потвърждава.

Налице са съответните изводи и обобщения в края на всяка една от главите.

В заключението в синтезиран вид са представени резултатите от емпиричното изследване за сектора на МСП в Република Косово, като предизвикателствата, стоящи пред икономическите субекти, ще бъдат обект на бъдещи проучвания от автора.

Представеният автореферат в обем от 50 стандартни страници отразява в необходимата степен структурата и съдържанието на разработения дисертационен труд. Към автореферата на дисертацията са приложени 17 публикации – 14 статии и 4 доклада. От тях 7 статии и 4 доклада са разработени самостоятелно.

Цитирани са коректно използваните източници. Приложеният доклад и представената декларация дава увереност за самостоятелност на научни изследвания и постигнатите от докторанта научни резултати.

Използваните подходи и методи са подходящи за провеждане на изследването. Приложена е съвкупност от научно-изследователски подходи

като исторически, дескриптивен, системен, структурен, целеви, функционален, клъстерен. Използвани са методи на анализ и синтез на информация, на абстракция и конкретизация, индукция, дедукция, интервюиране, моделиране, тестов метод и др. Приложението им е извършено в съчетание на графични и таблични методи. За обработване на статистическите данни и за анализ е използван софтуерен продукт. Докторантът е запознат с теоретичните концепции, становища и виждания в областта на предприемачеството и иновациите.

Необходимо е да отдадем дължимото внимание и да отбележим ролята на научните ръководители проф. д-р Любчо Варамезов и доц. д-р Искра Пантелеева за изследователската разработка.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Запознаването ми с дисертационния труд ми дава възможност да направя преценка, че посочените в автореферата научни и научно-приложни приноси от кандидата, съответстват на съдържанието и резултатите на дисертационния труд. Посочените приноси могат да бъдат посочени като обогатяване и конкретизиране на съществуващите научни знания и нови методи за решаване на конкретен проблем от научна и практическа гледна точка.

IV. Въпроси по дисертационния труд

1. Какви са потенциалните възможности за финансиране на малките и средните предприятия чрез фонд от рисков капитал в Република Косово ?
2. Каква институционална подкрепа могат да използват МСП в Република Косово?

V. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение

В заключение смятам, че представеният за защита дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение и Правилника за прилагане на Закона в СА „Д.А.Ценов“.

Това ми дава основание да поставя положителна оценка и с убеденост да препоръчам на уважаемите членове на научното жури да гласуваме за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Икономика и управление (индустрия)“ на докторант Редон Баки Колеци.

Дата:
23.Юли.2024 г.
гр. Габрово

Изготвил становището:

(доц. д-р Д. Ганчев)